

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi

Marjut Ikonen, Sara Koivuniemi ja Maiju Leino

Alkuopettajan huoli oppilaan hyvinvoinnista

Opinnäytetyö 2016

Tiivistelmä

Marjut Ikonen, Sara Koivuniemi, Maiju Leino

27 sivua, 2 liitettä

Alkuopettajan huoli oppilaan hyvinvoinnista

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi

Opinnäytetyö 2016

Ohjaajat: lehtori Eija Semi, Saimaan ammattikorkeakoulu, vastaava kuraattori

Maija Ström-Ripatti Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimi

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena selvitettiin, millaisia huolia alkuopettajilla on oppilaista. Lisäksi selvitimme onko Lappeenrannan alkuopettajilla toimintamallia huolen herätessä ja miten tämä toimintamalli näyttäytyy arjessa. Opettajien huolenaiheiden selvittämisen lisäksi tavoitteena oli löytää käytännön keinoja, joita opettajat toivoisivat huolen esille ottamiseen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin yleisesti perusopetusta, oppilashuoltoa ja huolen heräämistä. Teoriaosuudessa nostettiin esille Tom Erik Arnkilin ja Erik Erikssonin kehittämä työmenetelmä Huolen puheeksiotto. Menetelmä sisältää huolen vyöhykkeistön sekä neuvoja varhaiseen puuttumiseen. Lisäksi opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkasteltiin oppilas- ja opiskelijahuoltolakia ja uutta opetussuunnitelmaa. Tietoa kerättiin useista eri lähteistä: kirjallisuudesta ja tutkimuksista. Tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin Webropol-kyselyllä. Tutkimuksen aineisto kerättiin strukturoiduilla, puolistrukturoiduilla sekä avoimilla kysymyksillä. Tutkimuksessa käytettiin laadullisia tutkimusmenetelmiä.

Tuloksissa ilmeni, että opettajille oli herännyt huolta joidenkin oppilaiden kotitalanteesta ja kotiolosuhteista, sosiaalisista taidoista, oppilaan poissaoloista ja niiden vaikutuksesta oppimiseen. Huolen heräämiseen vaikuttivat oppilaan puheet koulussa ja kertomukset viikonlopusta. Monet opettajat nostivat esille huoleksi oppilaiden koulukäyttäytymisen ja sen, että oppiminen ei edistynyt. Lisäksi vastauksissa tuli esille, että kaikki opettajat ottavat yhteyttä lapsen huoltajaan huolen herätessä. Opettajat tarvitsisivat lisätukea pienryhmätoiminnan järjestämiseen sekä oppilaan asian loppuun viemiseen, jotta he pääsisivät toivottuun tulokseen. Opettajat toivoivat selkeämpää toimintamallia auttamaan huolen ilmaisemista.

Jatkoselvityksen aiheena voisi olla koulukohtaisen huolen ilmaisemisen toimintamallin kokoaminen. Olisi myös mielenkiintoista tietää miten huoltajat kokevat koulun ja kodin yhteistyön huolen herättyä.

Avainsanat: perusopetus, huolen vyöhykkeet, huolen puheeksiotto, oppilashuolto, varhainen puuttuminen

Abstract

Marjut Ikonen, Sara Koivuniemi, Maiju Leino

27 pages, 2 appendices

The primary school teacher's concern for pupils' welfare

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree in Social Services

Bachelor's Thesis 2016

Instructor: Lecturer Eija Semi, Saimaa University of Applied Sciences, school social worker in charge, Maija Ström-Ripatti, Lappeenranta

The purpose of this thesis was to find out if the primary school teachers have experienced any concerns concerning for their pupils. Also the purpose was to find out whether the teachers have similar operating procedures when concerns arise and how the operating procedures are present in everyday life at school. The objective was also to find out if the teachers needed practical methods to bring out their concern.

The theoretical part of the thesis discusses basic education, student welfare and the new curriculum. Also the theory of Tom Erik Arnkil's and Esa Erikson's method "The zones of concern" and early intervention was included. The data for the research was collected by a "Webropol"-inquiry and structured, half-structured and open questions were used. The thesis was carried out by using qualitative research method.

The results showed that teachers had become concerned because of the pupils' home situations, their social skills, absence from school and how it had affected learning. Further more, the teachers' concerns had arisen because pupil behavior and lack of learning. The results also showed that all the teachers had contacted pupils' parents if they had experienced any concern. Teachers hoped to get clearer operating procedures to help to express their concern and they needed more support in order to help the pupil.

A further research topic could be a school-specific operating procedure how to express the concern. It would also be interesting to know how the parents experience the co-operation between the family and the school when the concern has arisen.

Keywords: grammar school, the zones of concern, bring out the concerns, student welfare, early intervention

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Perusopetus	6
2.1	Uusi opetussuunnitelma ja uudistuva oppilashuoltolaki	7
2.2	Moniammatillinen yhteistyö	8
2.3	Oppilashuollon järjestäminen	8
3	Huolen herääminen ja varhainen puuttuminen	10
3.1	Huolen vyöhykkeistö	10
3.2	Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen	11
3.3	Lappeenrannan kaupungin toimintamalli huolen herätessä	12
4	Opinnäytetyön taustaa	13
5	Opinnäytetyön tavoite ja toteutus	14
6	Tulokset	16
6.1	Huolen tunnistaminen	16
6.2	Toiminta huolen herätessä	17
6.3	Keinoja huolen tunnistamisessa	18
7	Eettisyys ja luotettavuus opinnäytetyössä	20
8	Yhteenveto ja aineiston analysointi	21
9	Oma oppiminen opinnäytetyöprosessissa	23
	Kuviot	25
	Lähteet	26

Liitteet

Liite 1 Saatekirje

Liite 2 Kyselylomake

1 Johdanto

Kun yhteiskuntamme rakenteet ja tarpeet muuttuvat, myös koulua ja opettajia kehitetään vastaamaan näihin muutoksiin. Samalla yhteiskunnan ongelmat, kuten työttömyys, väkivalta ja alkoholiongelmat näkyvät väistämättä myös koulun arjessa. Perheiden ongelmat kulkeutuvat oppilaiden mukana kouluun. Hyvällä ja avoimella koulun ja kodin yhteistyöllä taataan kuitenkin se, että mahdollisen huolen herätessä opettajan on helppo ottaa yhteys kotiin. (Huhtanen 2007, 12–13).

Opettajat ovat työssään päivittäin vuorovaikutuksessa oppilaidensa kanssa. Tämä antaa heille mahdollisuuden havainnoida läheltä oppilaiden kehitystä ja siinä tapahtuvia muutoksia. Pedagogisen työn lisäksi opettajan työhön kuuluu kasvatusyhteistyö vanhempien kanssa. (Huhtanen 2007, 157–158).

Entä jos yhteistyö opettajan ja vanhempien kanssa takkuu, eikä heränneestä huolesta osata puhua? Teoriapohjana käytämme oppilas ja opiskelijahuoltolain lisäksi sosiaali- ja terveysalan tutkimusprofessori Tom Erik Arnkilin ja kehittämisspäälikkö Esa Erikssonin kokoamaa käsitteistöä Huolen vyöhykkeet. Huolen vyöhykkeet on tarkoitettu työvälineeksi huolen tunnistamiseen. (THL 2015a). *Huoli puheeksi*-menetelmän avulla opettaja voi kunnioittavalla tavalla keskustella huolestaan. Työntekijä, joka ilmaisee huolensa ja pyytää vanhempia yhteistyöhön, avaa dialogia. Vilpittömällä avun ja yhteistyön pyytämisellä opettaja luo erilaisen pohjan yhteistyölle kuin korostamalla ongelmia tai arvostelemalla. Menetelmässä ei siis ole kyse mistään tempusta tai tekniikasta, vaan paremminkin keskinäisten suhteiden muutoksesta. (Eriksson & Arnkil 2009.)

Opinnäytetyössämme selvitämme, millaisia huolia alkuopettajilla on ja miten he ovat toimineet huolen herätessä. Kartoitamme myös, onko Lappeenrannan alakoulujen alkuopettajilla toimintamallia huolen herätessä ja miten tämä toimintamalli näyttäytyy arjessa. Koulujen johdolla on vastuu oppilaan tuen järjestämisestä sekä toteuttamisesta (Lappeenranta 2015). Haluamme selvittää, miten tuki käytännössä järjestetään huolen herätessä ja kuinka opettajat kokevat huolen esille tuonnin.

Olemme suorittaneet ammatillisen harjoittelun lastensuojelulaitoksissa ja opiskelijahuollossa. Harjoittelukokemukset sekä uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki herättivät monia kysymyksiä siitä, kuinka alkuopettajat toimivat huolen herätessä. Tutkimus on rajattu alkuopettajiin, koska kaksi meistä suorittaa lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Aihetta on tärkeä tutkia, sillä sitä ei ole aikaisemmin tutkittu Lappeenrannan alakouluissa, etenkin uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä. Lakimuutos edellyttää toimintatapojen muutosta kouluissa, joten näiden huolen esille ottamiseen liittyvien toimintatapojen selvittäminen on ajankohtaista.

2 Perusopetus

Suomessa jokaisella on perusoikeus koulutukseen. Perusopetuslaissa määritellään opetuksen tavoitteeksi oppilaiden kasvun ja kehityksen tukeminen, sekä valmiuksien antaminen elämässä tarvittaviin tietoihin ja taitoihin. (Perusopetuslaki 628/1998 2§).

Perusopetuksella tarkoitetaan 1.- 9. luokille annettavaa yleissivistävää koulutusta, jolla rakennetaan koulutuksellista tasa-arvoa ja perusturvaa. Jokaisella kouluikäisellä on oppivelvollisuus. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta ja päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun sen alkamisesta on kulunut kymmenen vuotta. Peruskoulun kahta ensimmäistä vuotta kutsutaan alkuopetukseksi. Sen tavoitteena on edistää oppilaan opiskeluvalmiuksia. Samalla se tukee oppilaan sosiaalista kasvua ja estää oppimisvaikeuksien syntyä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b.)

Suomessa perusopetus on kaikille maksuton. Sivistyksellisiin oikeuksiin kuuluu, että valtion on turvattava kaikille yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti koulutusta varallisuuteen katsomatta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a). Lisäksi perusopetuslaki määrittää seuraavaa: *Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana* (Perusopetuslaki 628/1998 2§).

Oppilaiden tukena on myös oppilas- ja opiskelijahuoltolaki Lain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäistä ongelmien syntymistä. Lisäksi laki turvaa varhaisen tuen saannin sitä tarvitseville. Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki painottaa yhteisöllistä oppilashuoltoa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei kukaan opettajista jää yksin huolen kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013). Varhainen tuki ennaltaehkäisee ongelmien kasvamista. Varhainen tuki on mahdollista, sillä koulun moniammatillinen henkilökunta näkee oppilasta lähes päivittäin. Edellytyksenä on yhteistyö koulu-yhteisön ja perheen kesken. Varhaista tukea ei nähdä enää vain erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tukimuotona, vaan varhainen puuttuminen on yleistynyt ja moninaistunut kouluissa. Opetuksellisten tarpeiden lisäksi pohditaan oppilaiden hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä. (Heinämäki 2007; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 2§).

2.1 Uusi opetussuunnitelma ja uudistuva oppilashuoltolaki

Oppilashuolto ja perusopetuksen opetussuunnitelma ovat olleet muutosvaiheessa. Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta uudistui elokuussa 2014. Laki kattaa oppilas- ja opiskeluhuollon palvelut esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen. Muutoksia laissa ovat esimerkiksi suurempi painotus yksilölliseen oppilashuoltoon kuin aiemmassa laissa, kelpoisuusvaatimusten tiukentuminen sekä määräajat palveluiden saamiseksi. Uusi opetussuunnitelma otetaan käyttöön 1-6 luokien osalta 1.8.2016. Uudessa opetussuunnitelmassa oppilashuollon merkitys korostuu. Kun lasten kehitysympäristö sekä koulun toimintaympäristö muuttuvat, niin oppilashuollosta tulee yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013; Opetushallitus 2014b).

On otettava huomioon, että lastensuojelulain 12§:n mukaiseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tulee kirjata laissa säädetyt oppilas- ja opiskelijahuollon asiat (Lastensuojelulaki 417/2007, 12§.) Opetuksen järjestäjien tulee laatia myös opiskeluhuoltosuunnitelma, johon tulee kirjata laissa säädetyt asiat sekä yksilöllisen että yhteisöllisen oppilashuollon osalta. Opetushallitus on määrännyt opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta opetussuunnitelman perusteissa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 13§).

Laki edellyttää, että opetuksen järjestäjä perustaa monialaisen opiskeluhoollon ohjausryhmän. Ryhmä on vastuussa opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Koulutuksen järjestäjällä on oltava oppilaitoskohtainen opiskeluhoolloryhmä. Monialainen työryhmä kootaan tapauskohtaisesti yksittäisen oppilaan tai opiskelijan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoollon palvelujen järjestämiseen liittyvien asioiden käsittelyä varten. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14§).

2.2 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillinen yhteistyö on asiakaslähtöistä työskentelyä, jossa eri toimialojen asiantuntijat työskentelevät yhteistyössä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Sen tunnusmerkkejä ovat asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen yhteen, yhteistyö, vuorovaikutus, roolirajojen ylitykset sekä eri verkostojen huomioiminen. Työskentelyssä huomioidaan asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti. Moniammatillisessa yhteistyössä eri asiantuntijoiden tiedot ja taidot yhdistyvät ja hyvät vuorovaikutustaidot nousevat onnistuneessa työskentelyssä avainasemaan. Tärkeää moniammatillisessa yhteistyössä on tuntee muiden asiantuntijoiden osaamisala ja erityisosaaminen sekä tiedostaa oma ja muiden työntekijöiden rooli ja niiden merkitys työskentelyssä. Tietoisuus rooleista estää mahdollista päällekkäistä työskentelyä ja selkeyttää työskentelyn yhteisiä tavoitteita. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 14–25, 34–35.)

2.3 Oppilashuollon järjestäminen

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali-terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoon kuuluu siis pedagogisen henkilökunnan lisäksi koulu-terveydenhuolto sekä koulukuraattorit ja -psykologit. Oppilashuolloryhmän tavoitteena on psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen. Sen tarkoituksena on kehittää ja tukea kouluyhteisöä sekä sen yksilöitä. Oppilashuolloryhmä tekee yhteistyötä koulun opettajien, erityisopettajien ja oppilaanohjaajien kanssa. (Eksote 2015).

Moniammatillinen työryhmän voi koota opetushenkilöstö tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia omien työtehtävien perusteella kuuluu, huoltajat tai

sosiaali- ja terveyshuolto. Moniammatillinen työryhmä perustetaan aina tapauskohtaisesti. Asiantuntijaryhmä nimeää joukostaan vastuuhenkilön. Vastuuhenkilön tehtäviin kuuluu välttämättömien tietojen kirjaaminen oppilashuoltokertomukseen. Kaikkien ryhmän jäsenten tulee saada suostumus osallistumisestaan oppilaalta ja tämän huoltajalta. Ryhmän jäsenet ovat oikeutettuja pyytämään neuvoja tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta. (Opetushallitus 2014a, 77–81.)

Oppilashuoltokertomukset tallennetaan oppilashuoltorekisteriin, jotka molemmat ovat salassa pidettäviä. Salassapitovelvollisuuden estämättä oppilaan yksilökohtaiseen oppilashuollon järjestämiseen osallistuvilla on oikeus sekä saada että luovuttaa tietoa toisilleen sekä oppilashuollon viranomaisille tietoja, jotka ovat välttämättömiä oppilashuollon järjestämiseksi. Sen lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, opetuksen järjestäjälle ja rehtorille oppilaan opetuksen järjestämisen edellyttävät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttajan tulee kuitenkin harkita tarkoin onko tieto välttämätöntä oppilaan ja muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Kouluilla ja terveydenhuollon henkilöstöllä ei ole yhteistä sähköistä rekisteriä, johon asiat tallentuisivat. Tästä syystä oppilaan ei-pedagogiset asiat ovat sosiaalihuollon tai terveydenhuollon rekisterissä. Huoltajat luvalla koulu saa tiedot paperilla. (Opetushallitus 2014a, 77–81.)

Yhteisöllinen oppilashuolto tarkoittaa sitä, että kouluyhteisöä sekä oppilasryhmien hyvinvointia seurataan, arvioidaan ja kehitetään. Toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien, mutta myös viranomaisten ja muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien toimijoiden kanssa. Yhteisöllisessä oppilashuollossa on hyvin tärkeää oppilaiden sekä huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Toimintatavat edesauttavat avointa vuorovaikutusta, huolenpitoa sekä luovat edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat toimivat myös ongelmien ennaltaehkäisyssä ja niiden varhaisessa tunnistamisessa. (Opetushallitus 2014a, 79.)

Yksilökohtaisessa oppilashuollossa yksittäiselle oppilaalle annetaan kouluterveydenhuollonpalveluja, kuraattori- ja psykologipalveluja, ja tuen tarpeita arvioidaan monialaisessa oppilashuoltoryhmässä. Tämän tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, oppimista, hyvinvointia ja terveyttä. Tärkeää

on myös ongelmien ehkäisy ja varhaisen tuen turvaaminen. Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan ja huoltajan suostumukseen. Oppilaan omat toivomukset otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Opetushallitus 2014a, 79–80.)

3 Huolen herääminen ja varhainen puuttuminen

Huoli on aina subjektiivinen käsite. Se on työntekijän omakohtainen kokemus, joka syntyy omien havaintojen pohjalta toimintasuhteessa lapsen kanssa. Huoli ilmaisee, että lapseen liittyvien asioiden ennakoidaan menevän huonompaan suuntaan, ellei asiaan puututa. Huolen tunnistamisessa täytyy tehdä yhteistyötä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. (Arnkil, Eriksson & Saikku, 1991, 7–11.)

Työntekijän omakohtainen kokemus huolesta on yleensä tarkka määritelmä lapsen sen hetkisestä tilanteesta. Työntekijä kokee huolta lapsen hyvinvoinnista ja toivoo tilanteeseen muutosta. Hänen toimintansa muuttamisesta huolimatta tunne huolesta ei poistu. Tällaisissa tilanteissa työntekijälle syntyy tarve saada muiden voimavaroja ja apua tilanteen selvittämiseksi. (Arnkil ym. 1991, 7.)

3.1 Huolen vyöhykkeistö

Lastensuojelulaki velvoittaa viranomaisia tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos heille syntyy huoli lapsen kasvusta, kehityksestä, terveydestä tai turvallisuudesta (Lastensuojelulaki 417/2007 25§). Kun viranomaisella on huoli lapsesta, mutta lastensuojeluilmoitus on liian järeä ratkaisu, on viranomainen tällöin huolen harmaalla vyöhykkeellä. Huolen harmaa vyöhyke on alue, jossa työntekijä kokee, etteivät hänen voimavaransa ole riittävät, vaan tilanne edellyttää yhteistyötä eri tahojen kanssa. (Arnkil ym. 1991, 8–11.)

Huolen vyöhykkeistö (Taulukko 1) on kehitetty Stakesin palvelurakenteen muutos ja henkilöstön kehittäminen -projektissa (Palmuke). Vyöhykkeen avulla työntekijä pystyy jäsentämään omaa huoltaan lapsista ja omien voimavarojensa riittävyttä. Huolen vyöhykkeistö mahdollistaa varhaisen puuttumisen ja yhteistyön eri tahojen välillä. (Eriksson & Arnkil 2009, 25.)

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	HARMAA VYÖHYKE TUNTUVA HUOLI	SUURI HUOLI
1	2	3	4
<p>Ei huolta lainkaan.</p> <p>Toiminta liittyy hyvin kokonaisuuteen ja tapahtuu aiottuja seurauksia.</p>	<p>Huoli tai ihmettely käynyt mielessä.</p> <p>Luottamus omiin mahdollisuuksiin on hyvä.</p> <p>Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.</p>	<p>Huoli on tuntuvaa.</p> <p>Omat voimavarat ovat ehtymässä.</p> <p>Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.</p>	<p>Huoli on erittäin suuri</p> <p>Omat keinot ovat lopussa.</p> <p>Tilanteeseen on saatava muutos heti.</p>

Taulukko 1 Huolen vyöhykkeistö (THL 2015a)

3.2 Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen

Varhainen puuttuminen on ongelmien havaitsemista sekä tukikeinojen ja ratkaisujen löytämistä mahdollisemman aikaisessa vaiheessa. Se on ennalta ehkäisevää toimintaa. Varhaisen puuttumisen tarkoituksena on löytää erilaisia keinoja, joilla voidaan puuttua oppilaan pulmiin tai hyvinvointia uhkaaviin tekijöihin. Se etenee prosessina alkaen pienistä havainnoista ja johtaa oppilasta auttaviin ja tukeviin toimenpiteisiin. Varhaiseen puuttumiseen ei ole selkeää kaavaa tai työskentelyyn toimintamallia, vaan se on tilanne- ja yksilösidonnaista. Ensisijaisena lähtökohtana on aina huoli lapsesta. Puuttumisella halutaan estää ongelmien kärjistyminen ja turvata oppilaan hyvinvointi. (Huhtanen 2007, 28–29.)

Varhaiseen puuttumiseen kuuluvat käsitteet preventio ja interventio. Preventio tarkoittaa ennalta ehkäisevää toimintaa ja interventio korjaavaa toimintaa. Preventiota voidaan toteuttaa kolmella eri tasolla. Primaaripreventiolla pyritään vähentämään ja ehkäisemään väestön sisällä ilmeneviä ongelmia. Sekundaarissa preventiossa pyritään vähentämään jo olemassa olevien ongelmien vaikutusta. Tertiärisessä preventiossa puolestaan on tavoitteena minimoida häiriöiden tuottama toimintakyvyttömyys. (Huhtanen 2004, 43; Huhtanen 2007, 30.)

Tutkimusprofessori Tom Erik Arnkil ja kehittämispäällikkö Erik Eriksson ovat kehittäneet Huolen puheeksiotto työmenetelmän yhteistyössä opetustyön ammattilaisten kanssa. Menetelmä auttaa ottamaan hankalan asian puheeksi toista kunnioittaen. Sen tarkoituksena on rakentaa työntekijän ja huoltajan välille avoin luottamussuhde. Menetelmän päätavoitteena on tuoda huoli esille kaikille asianosaisille. (Eriksson & Arnkil 2009.)

3.3 Lappeenrannan kaupungin toimintamalli huolen herätessä

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi vastaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti järjestettävästä yksilökohtaisesta oppilashuollosta. Lappeenrannan kaupungin kasvatus- ja opetustoimi sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi ovat tehneet yhteistyössä oppaan, jossa kerrotaan oppilaan yksilökohtaisen huolen käsittelyn vaiheista. Oppaan mukaan koulun tai oppilashuollon työntekijät ovat velvollisia ottamaan huolen puheeksi sen havaittuaan. Työntekijä ottaa tarpeen vaatiessa yhteyttä terveydenhoitajaan, koulukuraattoriin tai koulupsykologiin. Huolen ollessa monisyinen, huolen havainnut henkilö kutsuu kokoon monialaisen työryhmän, joka etsii pulmaan ratkaisua. Tähän työryhmään osallistuvat myös oppilas ja huoltaja. Tarkoituksena on saada huoli puretuksi. Mikäli huoli lapsen tilanteesta pysyy ennallaan eivätkä työryhmän osaaminen ja voimavarat riitä tilanteen selvittämiseen, ohjataan oppilas sekä huoltaja Lasten ja nuorten talolle. Siellä tehdään tarpeen mukaan tarkentavia tutkimuksia. (Nylund, T. Routti, M. & Virkki, P. 2014.)

4 Opinnäytetyön taustaa

Huolen heräämistä on tutkittu jonkin verran varhaiskasvatuksessa, mutta aihetta ei ole juurikaan tutkittu Lappeenrannan alakouluissa. Tästä syystä halusimme tehdä tutkimuksen alakouluihin alkuopetuksen osalta. Taustaksi etsimme aiheeseen liittyvää aiempia tutkimuksia, kirjallisuutta ja opinnäytetöitä.

Tutustuimme Heidi Lensun ja Mari-Anne Suursalmen (2015) Saimaan ammattikorkeakoulussa tehtyyn tutkimukseen *Lastensuojelullinen huoli päiväkodissa-yhteistyöllä enemmän*. Opinnäytetyössä etsittiin syitä siihen miksi päiväkodista tehdään niin vähän lastensuojeluilmoituksia. Lisäksi tutkimus selvitti yhteistyökäytäntöjä päiväkodin ja lastensuojelun kesken. Keskeisimpänä tuloksena opinnäytetyössä selvisi, että vähäisten lastensuojeluilmoitusten tekemisen syynä on varhainen huolen puheeksiotto. Tuloksissa nousi myös esille pelko luottamuksen ja kasvatuskumppanuuden menettämisestä. Huolen puheeksi ottaminen oli aiheena kiinnostava, joten halusimme käyttää sitä opinnäytetyössämme yhtenä teoriaosuutena.

Etsimme lisää aiheeseemme liittyviä opinnäytetöitä ja tutkimuksia. Löysimme Sini Ruposen, Valpuri Vuorion ja Katariina Örnin (2012) Laurean ammattikorkeakoulussa tehty opinnäytetyön *Kun huoli herää päiväkodissa- työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä*. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata päiväkodin henkilökunnan huolen heräämisestä syntyneitä kokemuksia. Tutkimuksessa selvisi, että lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyö tulisi olla entistä tiiviimpää.

Lisäksi etsimme tutkimuksia huolen tunnistamisesta koulumaailmassa. Löysimme Sirpa Holopaisen ja Aija Kokkisen (2009) Laurean ammattikorkeakoulussa tehdyn tutkimuksen *Lasten huolista puhuen hyviin käytäntöihin kodin ja koulun yhteistyönä*. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää koululaisten ja heidän vanhempiansa huolen aiheita sekä löytää yhteisiä hyviä käytäntöjä huolien vähentämiseksi kodin ja koulun välillä. Opinnäytetyössä käytetyllä Learning cafe -menetelmällä saatiin osallistujat keskustelemaan avoimesti ja pohtimaan erilaisia vaihtoehtoja huolien ratkaisemiseksi.

5 Opinnäytetyön tavoite ja toteutus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, millaisia huolia opettajilla on oppilaista. Lisäksi kyselyn avulla selvitettiin, onko Lappeenrannan alakoulujen 1-2 luokkien opettajilla toimintamallia huolen herätessä ja miten tämä toimintamalli näyttäytyy arjessa. Tavoitteena on paitsi tuottaa tietoa siitä, millaisia huolia opettajilla on oppilaista, myös siitä millaisia käytännön keinoja opettajat toivoisivat huolen herätessä saavansa omaan työhönsä.

Tutkimustehtävät olivat:

1. Mitkä asiat vaikuttavat alkuopettajan huolen heräämiseen?
2. Miten alkuopettajat toimivat kun huoli herää?
3. Mitä käytännön keinoja alkuopettajat kokevat tarvitsevänsä huolen herättyä?

Kohderyhmänä olivat Lappeenrannan alkuopettajat. Käytimme tutkimuksesamme laadullisia eli kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä.

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen ominaispiirteisiin kuuluu, että otos on pieni. Tutkimuksessa aineiston keruu tapahtuu avoimin menetelmin tai haastatteleamalla, sekä vastaajat valitaan tarkoituksenmukaisesti. (Alasuutari 2011, 31–54.)

Opinnäytetyössämme laadullinen tutkimus näkyy siten, että otos on pieni. Olemme valinneet alkuopettajat tarkoituksenmukaisesti aihetta ajatellen. Kyselylomakkeessa on strukturoituja, puolistrukturoituja ja avoimia kysymyksiä. Halusimme laittaa kyselylomakkeeseen strukturoitujen ja puolistrukturoitujen myös avoimia kysymyksiä, koska niiden avulla saimme tarkempia vastauksia tutkimuskysymyksiimme.

Aineiston keräsimme Webropol-verkkokyselyn avulla. Kyselylomakkeemme muodostui strukturoiduista, puolistrukturoiduista sekä avoimista kysymyksistä. Webropol-kysely on nopea ja helppo täyttää. Webropol-kyselyssä vastaukset tallentuvat suoraan suljettuun tietokantaan (Heikkilä 2010, 69.) Laadimme kyselylomakkeen itse. Mietimme kyselylomakkeen kysymyksiä tutkimuskysymysten

ja teorian pohjalta. Testasimme kyselylomaketta Saimaan ammattikorkeakoulun opiskelijoilla ennen kyselylomakkeen lähettämistä alkuopettajille.

Haimme tutkimusluvut Lappeenrannan kaupungin perusopetusjohtaja Mari Routilta opinnäytetyön tekemiseen. Tutkimusluvut saimme joulukuussa 2015 ja kyselylomake lähetettiin rehtorien kautta alkuopettajille tammikuussa 2016. Vastausaikaa alkuopettajilla oli kaksi viikkoa, jonka jälkeen pidensimme vastausaikaa vielä viikolla vähäisten vastausten takia. Vastauksia kyselyyn saimme yhteensä seitsemän.

6 Tulokset

Kyselymme vastaajat olivat Lappeenrannan alakoulujen alkuopettajia. Kaikki vastaajat olivat koulutukseltaan kasvatustieteiden maistereita. Vastaajia oli yhteensä seitsemän. Vastaajien ikäjakauma oli 30–58 vuotta. Vastanneiden alkuopettajien oppilasmäärä oli yhteensä 114.

Vastaajien vähäisestä määrästä huolimatta (N=7) he toivat esiin ja tunnistivat monia erilaisia pedagogisia ja sosiaalisia huolia.

6.1 Huolen tunnistaminen

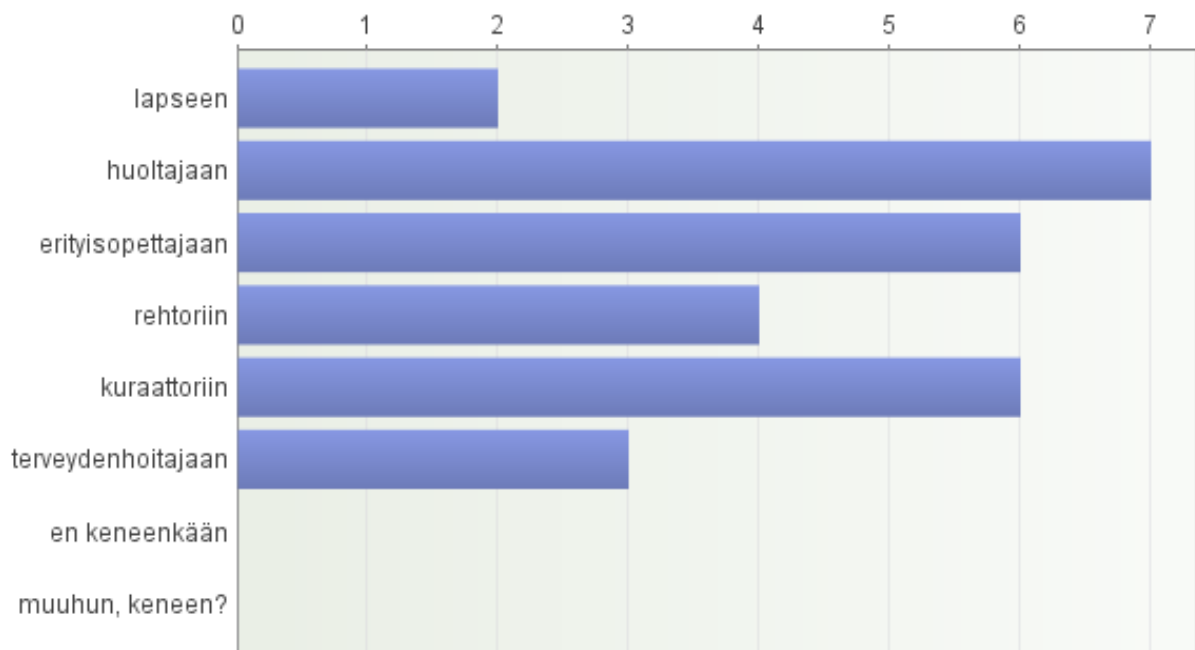
Tutkimusvastauksissa selvisi, että viidelle vastaajista oli herännyt huoli oppilaasta viimeisen 12 kuukauden aikana. Huolta oli herännyt oppilaan kotitilanteesta ja kotiolosuhteista, sosiaalisista taidoista, oppilaan poissaoloista ja niiden vaikutuksesta oppimiseen. Osalle opettajista oli herännyt huoli myös siitä, onko perusopetus oikea paikka kyseiselle lapselle. Lisäksi huolta heräsi oppilaiden käyttäytymisestä ja keskittymisestä koulutyössä.

Huolen heräämiseen vaikuttivat oppilaan puheet koulussa ja kertomukset viikonlopusta. Monet opettajat nostivat huoleksi oppilaiden koulukäyttäytymisen ja oppimisen edistymisen puutteen. Huolen heräämiseen vaikutti myös oppilaiden suuri poissaolojen määrä. Kahdella vastaajalla ei ollut herännyt huolta laisinkaan kyselyä edeltäneen 12 kuukauden aikana.

6.2 Toiminta huolen herätessä

Kaikki vastanneista kertoivat ottaneensa yhteyttä lapsen huoltajaan huolen herätessä. Tämän lisäksi kuusi ottaa yhteyttä erityisopettajaan sekä kuraattoriin. Vain kaksi alkuopettajista kertovat ottavansa huolen puheeksi lapsen kanssa. Vastanneet saivat valita useamman vaihtoehdon keneen he ottavat yhteyttä huolen herätessä (Kuvio 1).

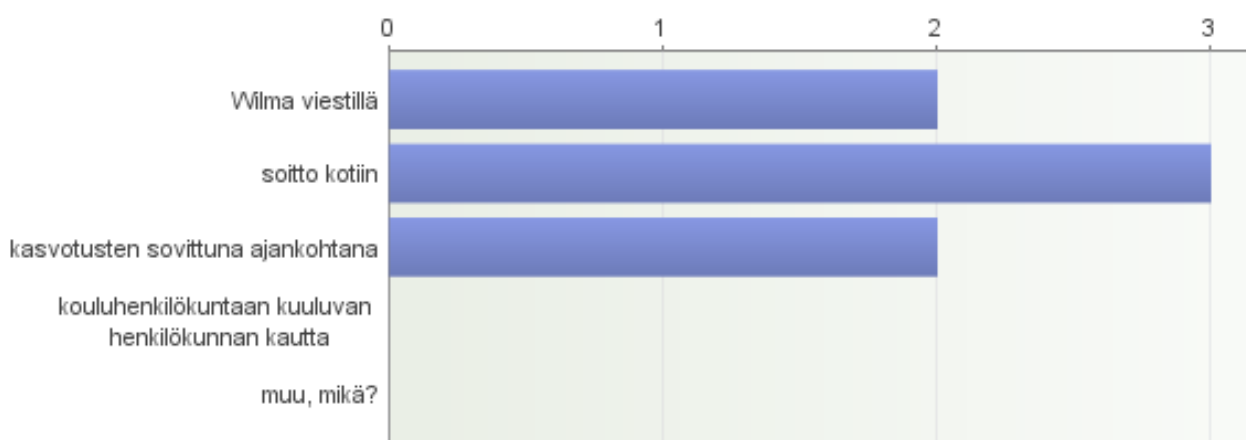
Kaikki vastanneet alkuopettajat ymmärtävät kodin ja koulun yhteistyön tärkeyden, sillä kaikki kertoivat ottavansa perhettä huomioon huolen herätessä.

Kuvio 1. Huolen herätessä otetaan yhteys (N=28)

Huolen heräämisen jälkeen kolme vastanneista soittaa oppilaan kotiin kertoakseen tilanteesta. Kaksi vastanneista ottaa yhteyttä lapsen huoltajaan Wilma-viestillä ja kaksi kasvotusten sovittuna ajankohtana (Kuvio 2).

Neljä vastaajista kertoi, että kouluilla on yhteinen toimintamalli huolen herätessä. Vastauksista kuitenkin selvisi, että eri kouluilla on keskenään erilaisia toimintamalleja. Näitä toimintamalleja ovat Lappeenrannan kaupungin yleinen toimintamalli huolen herätessä, etenemisehdotus huolen puheeksiottamisessa, oppilashuoltoryhmän kokoaminen ja asian käsittely. Myös keskustelu henkilökunnan kanssa koettiin tärkeäksi, minkä jälkeen otetaan yhteys kotiin tarvittaessa ja edetään asiassa kolmiportaisen mallin ohjeiden mukaan. Kolme vastaajista oli sitä mieltä, että toimintamallia ei ole.

Kuvio 2 Yhteydenotto huolen heräämisen jälkeen (N=7)

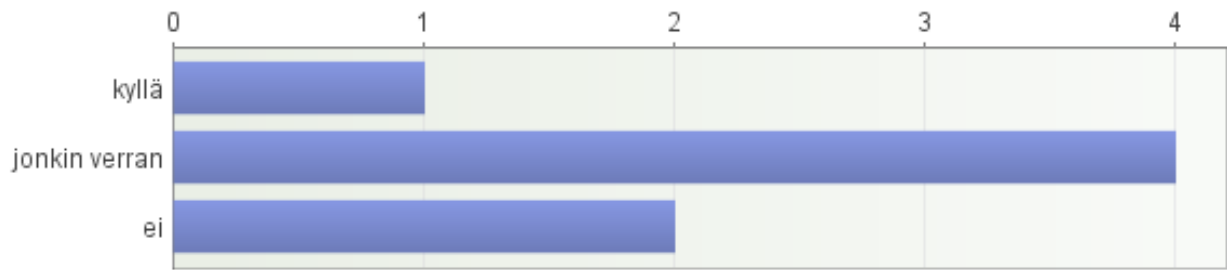
6.3 Keinoja huolen tunnistamisessa

Alkuopettajat kokivat yhdeksi tärkeimmistä huolen tunnistamisen keinoista keskustelut huoltajien ja työkavereiden kanssa. Yhteistyön merkitystä oppilaan tukiverkoston kanssa korostettiin. Monialaisen työryhmän mukana olo koettiin toimivaksi, sillä se tuo moniammatillista näkemystä oppilaan tilanteeseen. Ainoastaan yksi vastaajista nosti esille myös keskustelun oppilaan kanssa.

Vastanneet toivat esille, että lisätukea kaivattaisiin pienryhmätoimintaan ja oppilaan asian loppuun viemiseen, jotta päästäisiin toivottuun tulokseen. Lisäksi toivottiin selkeämpää toimintamallia auttamaan oman huolen ilmaisemista.

Neljä vastaajista kertoi kirjaavansa huolesta opiskeluhuoltokertomukseen. Loput vastaajista kertoivat kirjaavansa huolen vasta sitten, kun huoli on heidän mielestään vakava. Ne alkuopettajat, jotka vastasivat kirjaavansa, kokivat opiskeluhuoltokertomukseen kirjaamisen lisäävän heidän työtään. Yhden mielestä huolen dokumentointi on tärkeää.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain uudistumisen takia halusimme selvittää, ovatko alkuopettajat tutustuneet heidän työtään ohjaavaan lakiin (Kuvio 3). Laista tulevien muutosten myötä opettajien tehtävä huolen herätessä on muuttunut aktiivisemmaksi. Seitsemästä vastaajasta yksi vastasi tutustuneensa uuteen lakiin. Neljä vastaajista vastasi, että on tutustunut työtään ohjailevaan lakiin jonkin verran. Kaksi alkuopettajaa ei ollut tutustunut lakiin ollenkaan.

Kuvio 3. Oletko tutustunut uuteen oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin? (N=7)

Lappeenrannan kaupunki on koonnut kasvatus- ja opetustoimen sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimen kanssa yhteistyössä oppaan, jossa kerrotaan oppilaan yksilökohtaisen huolen käsittelyn vaiheista. Kysyimme ovatko alkuopettajat tutustuneet oppaaseen, jonka tarkoituksena on selkeyttää huolen tunnistamisen ja käsittelyn eri vaiheita. Kaksi vastaajista oli tutustunut oppaaseen. Kolme vastaajista oli tutustunut oppaaseen jonkin verran ja kaksi vastaajista ei ollut tutustunut oppaaseen ollenkaan (Kuvio 4).

Kysyimme alkuopettajilta, millaiseksi he ovat kokeneet opiskeluhuoltokertomukseen kirjaamisen. Kaksi vastaajista vastasi, ettei ole vielä kokenut tarvetta kirjaamiseen. Kaksi alkuopettajista oli sitä mieltä, että on tärkeää dokumentoida asioita. Loput vastaajista kokivat opiskeluhuoltokertomukseen kirjaamisen työlääksi ja aikaa vieväksi. Lisäksi heidän mielestä se lisää opettajien vastuuta, sillä opettajalla on vastuu palaverien järjestämisestä sekä kirjaamisesta.

Kuvio 4. Oletko tutustunut Lappeenrannan kaupungin, kasvatus- ja opetus-toimen, sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyössä tekemään oppaaseen? (N=7)

7 Eettisyys ja luotettavuus opinnäytetyössä

Tutkijan on otettava huomioon koko tutkimuksen aikana eettisyys ja luotettavuus. Tutkimuksessa käytetyt kyselyt sisältävät paljon eettisiä ongelmia. Tutkijan tulee muun muassa varmistaa, että kyselylomake on laadittu vastaamaan tutkimuskysymyksiä. Kysymysten asettelussa on otettava huomioon se, että kysymykset eivät ole johdattelevia eivätkä liian vaikeita ymmärtää. Kyselylomake olisi hyvä testata ennen virallista tutkimusta. (Mäkinen 2006, 92–93.)

Tutkijan tulee varmistaa, että tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti säilyy, eli henkilöllisyys pidetään salassa. Tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetin säilymisellä on monia etuja tutkimuksessa. Tutkija voi käsitellä avoimemmin arkojakin asioita niin, että osallistuneille ei koidu siitä ongelmia. Lupaus siitä, että henkilöllisyys salataan tutkimuksen aikana, voi rohkaista ihmisiä kertomaan asioista yksityiskohtaisemmin ja avoimemmin. (Mäkinen 2006, 114.)

Tutkijan tulee huolehtia tutkimusaineistosta koko tutkimuksen ajan ja varmistaa, että ulkopuoliset eivät sitä näe. Tutkimuksen päättyessä tutkijan tulee varmistaa

aineiston hävittäminen tai perusteellisen pohdinnan jälkeen sen säilyttäminen. (Mäkinen 2006, 120.)

Opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa otimme huomioon eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä tekijöitä. Kyselylomakkeen laatimisvaiheessa pohdimme tarkkaan millä kysymyksillä saamme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Teimme kyselylomakkeesta mahdollisimman tiiviin ja selkeän, jotta kyselyyn on nopea vastata. Testasimme kyselyn ennen virallista tutkimusta sosiaalialan opiskelijoilla ja saimme muutamia korjausehdotuksia kyselylomakkeeseemme. Luotettavuutta lisäsi, että lähetimme kyselylomakkeen kaikille alakoulujen rehtoreille, joten emme valinneet tiettyjä kouluja tutkimukseemme. Kyselylomake oli vastaajille vapaaehtoinen. Vastaajien anonymiteetin säilymistä tuki sähköisesti tehty kysely. Kyselylomakkeeseen liitettiin saatekirje, jossa toimme esille, että vastanneiden henkilötiedot eivät tule opinnäytetyössämme millään tavoin esille. Kyselylomakkeet palautuivat vastausten jälkeen suoraan suljettuun vastauslaatikkoon ja ainoastaan me pääsemme tutkimaan niitä.

Kyselymme vastausprosentti oli pieni, joten tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää. Kyselylomakkeemme riski oli kuitenkin se, oliko kysymysten asettelu selkeä. Kyselylomake oli avattu 27 kertaa, mutta vastauksia saimme seitsemän. Pienen vastausprosenttiin syynä saattoi olla se, että opettajilla ei ollut herännyt huolta.

8 Yhteenveto ja aineiston analysointi

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää millaisia huolia opettajilla on oppilaista, sekä tuottaa tietoa huolen näkymisestä koulumaailmassa. Halusimme selvittää millaisia toimintamalleja kouluilla on käytössä, ja mitä keinoa opettajat tarvitsevat huolen herättyä.

Pohdimme opinnäytetyön alkuvaiheessa tiedon keräämistä haastattelemalla alkuopettajia. Päädyimme kuitenkin tekemään kyselylomakkeen, jotta pystyimme ottamaan tutkimukseen mukaan kaikki Lappeenrannan alakoulut. Mietimme jälkeinpäin, olisiko haastattelun avulla kuitenkin saanut monipuolisempaa ja syvällisempää tietoa. Osa vastauksista jäi pintapuoliseksi, koska tarkennuksia ei voitu

lomakkeen avulla saada. Kyselylomakkeen etuna oli vastaajan tunnistamattomuus ja laajempi otos. Saimme kaikkiin tutkimuskysymyksiimme vastaukset.

Lähetimme Webropol-kyselyn Lappeenrannan alakoulujen rehtoreille, jotka välittivät kyselylinkin alkuopettajille. Kyselyymme vastasi seitsemän opettajaa. Jäimme pohtimaan sitä, miksi otos jäi niin pieneksi. Onko tähän syynä se, että alkuopettajat eivät kokeneet aihetta tärkeäksi ja omaan työkuvaan kuuluvaksi. Uudet lakimuutokset vaikuttavat opettajien ja muun oppilashuollon työkuviin.

Vastausten perusteella viidelle opettajalle oli herännyt huoli viimeisen vuoden aikana jostakin oppilaasta. Kahdelle opettajalle ei ollut herännyt huolta laisinkaan viimeisen 12 kuukauden aikana. Huolen heräämättömyyden syynä voivat olla, ettei huolta ei havaita, tietoisuus työn lisääntymisestä tai tietämättömyys opettajan vastuusta huolen herätessä.

Mielestämme on tärkeää, että kaikki vastanneet alkuopettajat ovat olleet yhteydessä lapsen huoltajaan huolen herätessä. Kuitenkin vain kaksi vastanneista kertoivat olleen yhteydessä suoraan lapseen, josta huoli on herännyt. Pohdimme, ovatko kyselyn kysymyksemme olleet väärin aseteltuja, vai eikö lapsen kanssa oikeasti keskustella huolen aiheesta.

Kysyttäessä opettajilta uudesta oppilas- ja opiskelijahuoltolaista kaksi vastaajista eivät olleet tutustuneet lakiin. Mietimme, onko kouluissa informoitu lain tärkeydestä riittävästi. Lain uudistuksen myötä sillä, kenellä huoli herää, on vastuu koota asian selvittämiseksi yksilökohtainen moniammatillinen työryhmä. Vastauksissa ilmeni, että opettajat kokevat tämän työlääksi ja sen vievän aikaa opetustyöstä.

Mielestämme opettajien vastauksista saatiin kokonaiskuva huoleen vaikuttavista tekijöistä. Opettajat olivat eritelleet huoliksi pedagogisia ja sosiaalisia huolia. Näitä huolia olivat oppilaan kotitilanne ja kotiolosuhteet, poissaolot, sosiaalisten taitojen puute ja käyttäytyminen. Vastauksissa näkyi, että opettajat osasivat eritellä huolia muutenkin kuin pedagogisesti ja katsoa oppilaan tilannetta kokonaisvaltaisesti.

Jatkona meidän opinnäytetyöllemme voisi tehdä jokaiselle koululle huolen herä-
tessä omakohtaisen toimintamallin, joka tukisi Lappeenrannan kaupungin toimin-
tamallia. Vastauksista kävi ilmi, että huolen ilmaistamiseen tarvittaisiin selkeää
toimintamallia. Lisäksi olisi mielenkiintoista tietää, miten huoltajat kokevat koulun
ja kodin yhteistyön huolen herättyä.

9 Oma oppiminen opinnäytetyöprosessissa

Opinnäytetyön tekeminen on ollut opettavainen prosessi. Sen tekeminen on ollut
mielenkiintoista, antoisaa, mutta myös osittain haastavaa. Opinnäytetyö on vaa-
tinut pitkäjänteisyyttä, kurinalaisuutta ja tekijöiden molemminpuolista arvostusta.
Työtä tehdessämme olemme tehneet yhteistyötä myös monien eri ammattiryh-
mien kanssa. Dialogisuus, toisen kuunteleminen ja erimielisyyksien hyväksymi-
nen liittyivät prosessin kulkuun. Opinnäytetyössä sovelsimme oman ammattialan
teoriaa käytäntöön. Prosessina se opetti hakemaan tietoa eri lähteistä sekä yh-
distämään saatua tietoa kokonaisuudeksi. Opinnäytetyön aikana reflektoinme
saatua tietoa eri tavoin. Opimme myös käyttämään Webropol-ohjelmaa, jota
mahdollisesti tulemme tarvitsemaan tulevaisuudessa.

Meillä kaikilla oli oma subjektiivinen käsitys koulumaailmasta ja siellä mahdolli-
sesti esiintyvistä huolista oppilailla. Onneksi kouluissa toimii lapsen ympärillä mo-
nialainen tukiverkosto, jonka tarkoituksena on kasvattaa, opettaa, tukea ja ohjata
lasta sekä tämän perhettä. Koulumaailmassa on ymmärretty yhteisöllisen ajatte-
lumalliin merkitys. Ottamalla vastuuta lapsista yhteisesti, tekemällä yhdessä töitä
lasten hyvinvoinnin eteen sekä unohtamatta lapsen kotia ja vanhempia yhteis-
työn ulkopuolelle saadaan aikaan paljon hyvää.

Oma kiinnostuksemme aiheeseen tuki opinnäytetyöprosessin etenemistä. Opin-
näytetyön aikana ammatillinen kasvumme kehittyi. Opimme ymmärtämään mo-
nialaisen työskentelyn tärkeyden koulumaailmassa ja saimme tietoa siitä, miten
paljon opettajan työ vaatii muutakin kuin pedagogista osaamista. Käsityksemme
huolen puheeksi ottamisen tärkeydestä vahvistui. Opettajan työ ei ole pelkkää
opettamista, vaan opettajalla on työn puolesta mahdollisuus päivittäin oppilaiden
kanssa vuorovaikutuksessa ollessaan tehdä samalla yhteisöllistä sosiaalityötä.
Hän voi puuttua ajoissa oppilaasta syntyvään huoleen. Varhaisella puuttumisella

ja huolen puheeksiotolla voimme taata turvallisen sekä lasta ja perhettä kunnioittavan kasvualustan.

Vaikka puhumme nykyään paljon monialaisesta työstä, vaatii toimiva monialainen yhteistyö kaikilta dialogisuutta ja halua tehdä yhteistyötä. Tätäkään ei pidä ottaa itsestäänselvyytenä. On nähtävä yli ammattiryhmien, yli oman ammatillisuuden, tultava vastaan ja pidettävä kirkkaana mielessä keskiössä oleva lapsi ja tämän perhe.

Kuviot

Kuvio 1. Huolen herätessä otetaan yhteys (N=28), s.17

Kuvio 2. Yhteydenotto huolen heräämisen jälkeen (N=7), s.18

Kuvio 3. Oletko tutustunut uuteen oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin? (N=7), s.19

Kuvio 4. Oletko tutustunut Lappeenrannan kaupungin, kasvatus- ja opetustoimen, sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyössä tekemään oppaaseen? (N=7), s.20

Taulukot

Taulukko 1. Huolen vyöhykkeistö, s.**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Lähteet

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Arnkil, T. Eriksson, E. & Saikku, P. 1991. Huolen harmaa vyöhyke, Helsinki: Stakes, Dialogi: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen lehti 7:1998 ISSN 0789-0346 (8-11)
- Eksote. 2015. Perhe ja sosiaalipalvelut. Lapsiperheiden palvelut. Oppilashuolto. <http://www.eksote.fi/Fi/Perhejasosiaalipalvelut/Lapsiperheidenpalvelut/oppilas-huolto/Sivut/default.aspx> Luettu 25.11.2015
- Eriksson, E. & Arnkil, T. 2009. Huoli puheeksi - Opas varhaisista dialogeista
- Heikkilä, T. 2010. Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy.
- Heinämäki, L. 2007 Varhaista tukea koulun arkeen- työvälteenä kehittämisvalikko. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Holopainen, S. & Kokkinen, A. 2009. Lasten huolista puhuen hyviin käytäntöihin kodin ja koulun yhteistyönä. Laurea ammattikorkeakoulu.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen - Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää - Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä.
- Isoherranen, K. Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Lappeenranta. 2015. Palvelut. Kasvatus ja opetus. Perusopetus. Sisällöt ja tavoitteet. Opetussuunnitelma. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. <http://www.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Kasvatus-ja-opetus/Perusopetus/Perusopetus/Sisallot-ja-tavoitteet/Opetussuunnitelma/4-Oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki>. Luettu 30.10.2015
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lensu, H. & Suursalmi, M-A. 2015. Lastensuojelullinen huoli päiväkodissa – yhteistyöllä enemmän. Saimaan ammattikorkeakoulu.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Nylund, T. Routti, M. & Virkki, P. 2014. Lapsen ja nuoren tukeminen esi- ja perusopetuksessa. Lappeenrannan kaupunki. <http://lappeenranta.smartpage.fi/fi/lapsen-ja-nuoren-tukeminen/> Luettu 30.10.2015
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015a. Koulutus. Koulutuspolitiikka. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/?lang=fi>. Luettu 3.11.2015

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015b. Koulutus. Perusopetus. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/perusopetus/?lang=fi>. Luettu 30.10.2015

Opetushallitus 2014a. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf Luettu 14.1.2016

Opetushallitus 2014b. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutos. Luku 5.4. Oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen. http://www.oph.fi/download/155945_perusopetusmuutos_2014_luku_5_4.pdf Luettu 19.1.2016

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Perusopetuslaki 628/1998.

Ruponen, S. Vuorio, V. & Örn, K. 2012. Kun huoli herää päiväkodissa – työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Laurea ammattikorkeakoulu.

THL. 2015a. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Varhainen avoin yhteistoiminta. Huolen puheeksi ottaminen. Huolen vyöhykkeet. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet Luettu 25.11.2015

THL. 2015b. Lastensuojelun käsikirja. Työmenetelmät ja välineet. Työmenetelmät. Huolen vyöhykkeistä ja huolen puheeksiottaminen. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/huolen-vyohykkeisto-ja-huolen-puheeksiottaminen> Luettu 29.2.2016

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hyvä opettaja

Olemme sosionomi (AMK)- opiskelijoita Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyön Teille Lappeenrannan alakoulujen 1-2 luokkien opettajille. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää millaisia huolia Teille opettajille on herännyt, kun toimitte oppilaiden kanssa koulumaailmassa. Lisäksi haluamme selvittää, onko Lappeenrannan alakouluilla toimintamallia huolen herätessä ja jos on, niin miten se näyttäytyy työssänne.

Pyydämme Teitä vastaamaan opinnäytetyömme kyselyyn, josta saadun aineiston perusteella kokoamme opinnäytetyömme. Opinnäytetyömme kannalta on tärkeää, että vastaatte kyselyyn, jotta saisimme mahdollisimman monipuolista ja luotettavaa tietoa tutkimukseemme.

Käytämme tutkimuksessa Webropol- kyselylomaketta. Suoritamme kyselyn kevään 2016 aikana. Kyselyyn vastanneiden nimiä tai henkilötietoja ei mainita opinnäytetyössämme. Kerätty aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Kiittäen ja yhteistyötä odottaen,

Maiju Leino
maiju.leino@student.saimia.fi

Marjut Ikonen
marjut.ikonen@student.saimia.fi

Sara Koivuniemi
sara.koivuniemi@student.saimia.fi

Perustiedot:

1. Sukupuoli:

- Nainen
- Mies

2. Ikä vuosina

3. Koulutus:

4. Valmistumisvuosi:

5. Työkokemus opettajana vuosina:

6. Montako oppilasta luokassasi on?

7. Onko luokkasi:

- 1 lk.
- 2 lk.
- molemmat

8. Oletko tutustunut uuteen oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin?

- Kyllä
- Jonkin verran
- Ei

9. Oletko tutustunut Lappeenrannan kaupungin, kasvatus- ja opetustoimen, sekä Etelä- Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyössä tekemään oppaaseen, jossa kerrotaan oppilaan yksilökohtaisen huolen käsittelyn vaiheista?

- Kyllä
- Jonkin verran
- Ei

10. Miten nämä ohjaavat työtäsi?

Huolen tunnistaminen:

11. Onko sinulle viimeisen 12 kuukauden aikana herännyt huoli jostakin oppilaasta?

- Kyllä
- Ei

12. Jos vastasit kyllä kysymykseen 11, niin minkälainen huoli?

13. Mitkä asiat vaikuttivat siihen, että huoli heräsi?

14. Minkälaisia keinoja tarvitsisit huolen tunnistamiseen?

Toiminta huolen herätessä:

15. Keneen otat yhteyttä, kun sinulla on herännyt huoli lapsesta? (voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon)

- lapseen
- huoltajaan
- erityisopettajaan
- rehtoriin
- kuraattoriin
- terveydenhoitajaan
- en keneenkään
- muuhun, keneen?

16. Otetaanko perhettä huomioon huolen herätessä?

- kyllä
- ei

17. Jos vastasit kyllä kysymykseen 16, niin miten toimit kertoaksesi huolesta?

- Wilma viestillä
- soitto kotiin
- kasvatusten sovittuna ajankohtana
- kouluhenkilökuntaan kuuluvan henkilökunnan kautta
- muu, mikä?

18. Onko koululla jokin yhteinen toimintamalli huolen herätessä?

- kyllä
- ei

19. Jos vastasit kyllä kysymykseen 18, niin millainen toimintamalli?

20. Onko kouluissanne käytössä monialainen työryhmä huolen herätessä?

- kyllä
- ei

21. Kirjaatko huolestasi opiskeluhoitokertomukseen?

22. Millaiseksi olet kokenut opiskeluhoitokertomukseen kirjaamisen?

Huoleen tarttuminen:

23. Minkälaisia keinoja huoleen tarttumiseen on käytössäsi?

24. Mihin tarvitsisit lisätukea?

25. Vapaa sana:

Kiitos vastauksestasi!